

Pohřebiště košťanské kultury v Košicích

Úvod

Košťanská kultura je kulturou starší doby bronzové. V absolutních datech předpokládána 1850-1500 př. n. l. V rámci nových výzkumů byla ale získána data již o století starší. Chronologicky se dělí do 3 fází - protokošťanská fáze (BA1), klasická fáze (BA1/BA2) a košťansko-otomanská fáze (BA2). Periodizaci vypracovali A. Točík a J. Vladár v roce 1971 (Gábor 2016, 52).

Kultura se nachází na východním Slovensku v oblastech Východoslovenské nížiny a Košické kotliny, která je jejím centrem. Tato kultura patří do epišňurového komplexu severokarpatské oblasti, tento komplex tvoří na východě Slovenska košťanská kultura, na jihozápadě Slovenska nitranská kultura a v Malopolsku mierzanowická kultura (Gábor 2016, 51). Tvůrci těchto kulturních skupin totiž byli potomci lidu se šňurovou keramikou (Podborský 2006, 125).

Dějiny bádání

První nálezy košťanské kultury pochází z roku 1953-1954 z kostrového pohřebiště v Períně, kde bylo při těžbě písku porušeno několik kostrových hrobů. Pojmenovaná byla však až roku 1962 v příspěvku slovenského archeologa J. Pástora, o záchranném výzkumu ve Valalikoch-Košťanoch (Gábor 2016, 51-52).

Pohřebiště v Košicích

V Košicích na poloze Nižné Kapustníky se rozkládá pohřebiště z doby bronzové, které zahrnuje všechny 3 chronologické fáze košťanské kultury. Uskutečnil se zde systematický výzkum pod vedením J. Pástora v letech 1965-1966 na celkové ploše 2400m². Odkryto bylo 182 hrobů, z toho 93 patřilo košťanské kultuře, 15 hrobů otomanské kultury a 72 zůstalo bez zařazení. Především nejdůležitější informace je ta, že pohřebiště bylo kostrové, což je pro epišňurový komplex typické.

„Na základě zistení z tohto pohrebiska sa podarilo preklenúť chronologický hiát medzi záverom eneolitu a mladším úsekom staršej doby bronzovej v oblasti východného Slovenska.“ (Gábor 2016, 52).

Hroby košťanské kultury byly rozmístěny v téměř pravidelných řadách a průměrná vzdálenost mezi nimi byla okolo 150 cm. Nebylo nalezeno více izolovaných skupin dle věku, pohlaví nebo sociální příslušnosti, až na jednu výjimku. Tou byla menší skupinka bojovníckých hrobů v severovýchodní části. Koncentroval se tu inventář z více druhů zbraní (dýky, hroty šípů, sekeromlaty).

Jejich hrobové jámy měli obdélníkový půdorys, v některých případech čtvercový. Velikost závisela na věku a pohlaví pochovaného a podle půdních podmínek (šterkové a hlinité podloží). Nejčastěji měli zaoblené rohy, kolmé stěny a rovné dno. Žádné speciální konstrukce (např. dřevěná komora). Hloubka hrobů se průměrně pohybovala okolo 100 cm pod úroveň terénu, většina z nich měla 60-70 cm. Jedinci byli v poloze buď na pravém anebo levém boku.

Naneštěstí nebyla provedena antropologická analýza, proto nemůžeme u některých hrobů přesně určit pohlaví jedince (Gábor 2016, 52-58). Obecně však u této kultury platí, že muži leží na pravém boku a ženy na levém (Podborský 2006, 125).

Nálezový materiál

V hrobech byla keramika poměrně hojně zastoupená. Jednalo se především o hrncovité nádoby, džbány, amfory, šálky, mísy. Kovové předměty byly zastoupeny v 50% všech hrobů - zbraně i nástroje. Nechyběla ani kamenná a štípaná industrie, kostěná a parohová industrie, ozdoby a zvířecí kosti (např. kosti a zuby koně).

Na základě hmotné kultury bylo možné, aby výzkumníci přiřadili hroby k jednotlivým fázím.

Protokošťanská fáze mohla být určena podle typického měděného šperku ve tvaru vrbového listu, nátepní destičky nebo fajánsových a perleťových korálků, které byly pro tuto fázi charakteristické.

Klasickou fází lze určit podle charakteristických džbánů, sibiňských záušnic, parohových sekeromlatů a velkých hliněných korálků.

Poslední otomanská fáze je charakteristická převážně keramikou, parohovými čakany a bronzovými předměty neznámé funkce.

Nachází se zde i následující období reprezentované jedním žárovým hrobem. Jedná se o popelnici s nedohořelými kostmi. J. Pástor interpretoval tento hrob jako průnik lužické kultury. I když je známo, že lužická kultura byla na Slovensku rozšířena v severním, středním a západním Slovensku, tak tento nález může být dokladem určitého pronikání kultury i na východní Slovensko.

Bohužel většina hrobů byla vykradena ať již současníky nebo v pozdějších obdobích (Gábor 2016, 59-76).

Závěr

Košťanská kultura měla své místo na východním Slovensku a byla součástí epišňurového komplexu, pro který bylo typické kostrové pohřbívání ve skrčené poloze. Předměty důležité pro datování jsou šperky ve tvaru vrbového listu, jehlice s profilovanou hlavicí a některé druhy keramiky. V pozdějších obdobích šperk tvaru vrbového listu byl plně nahrazen drátěnou industrií a sibiňskými záušnicemi. Obyvatelstvo mělo intenzivní kontakty s blízkými i vzdálenějšími oblastmi, nacházíme analogie s výrobky nitranské a mierzanowické kultury, lišila se jen keramika, která pocházela z domácí výroby.

Literatura

Gábor, P. 2016: Pohrebisko koštianskej kultúry v Košiciach. Študijné zvesti AU SAV 60, 51-78.

Podborský, Vladimír, Dějiny pravěku a rané doby dějinné, Brno 2006.